

Τέχνες & γράμματα
ΒΙΒΛΙΟ

Η Ελλάδα με τα μάτια ενός Κεντρώου

Ο Κωνσταντίνος Μπιστοτάκης
αυτοβιογραφείται και αποκαλύπτει

ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ
Ο Κωνσταντίνος Μπιστοτάκης
με τα δικά του λόγια
τόμος Α': 1942-1974
εκδ. Παπαδόπουλος, 2017, σελ. 390

Του ΔΗΜΗΤΡΗ Π. ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ*

Με την αλλαγή των προτεραιοτήτων της πολιτικής στον 21ο αιώνα, εκείνο που χάθηκε ήταν ένας άνθρωπος-τύπος της που ερχόταν από παλιά. Ανάμεσα στις ποιότητες αυτών των «μεγάλων ανδρών» ήταν το ενδιαφέρον τους να αναστοχάζονται την ιστορία και τη θέση τους μέσα σε αυτήν. Δεν θα μπορούσαν άλλωστε να είναι «μεγάλοι» αν δεν θεωρούσαν τη μοίρα τους ταυτισμένη με τη μοίρα του τόπου τους. Εξ ου και η έγνοια για την ιστοριογραφία τους. Υπό αυτή την έννοια, ο Κωνσταντίνος Μπιστοτάκης είναι από τα πιο ξεχωριστά δείγματα της γενιάς του, πόσω μάλλον που η ηγετική του παρουσία στο Κέντρο κι εν συνεχεία στην Κεντροδεξιά διέτρεξε δύο ολόκληρες περιόδους, την προδικτατορική και τη μεταπολιτευτική.

Το υλικό των συνεντεύξεων που έδωσε στον Αλέξη Παπαχέλα είναι

το προϊόν τακτικών συναντήσεων τους από το 2007 έως το 2014. Η χειμαρρώδης αφήγηση του Κρητικού πολιτικού οργανώνεται από τον φιλιστορα δημοσιογράφο που έχει μελετήσει σε βάθος την εν λόγω περίοδο, και ο οποίος θέτει, όπου χρειάζεται, το ιστορικό πλαίσιο της εκάστοτε συζήτησης.

Αξίζει κανείς να ξεχωρίσει όσα ακούγονται για πρώτη φορά. Πρώτα, σε ό,τι αφορά τις κρίσεις του Μπιστοτάκη για τους μεγάλους συμπερωταγωνιστές του, τη δεκαετία του '60. Είναι ενδιαφέρον ότι αναφέρεται στον ιστορικό του αντίπαλο, Ανδρέα Παπανδρέου ως «αερόπλοο» που μπήκε ξαφνικά στην ελληνική πολιτική, χωρίς ιδεολογικές αρχές και λειτουργώντας ως πολιτικό βαρίδι για τον πατέρα του με την εμπλοκή του στην υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ.

Από την άλλη, δεν κρύβει την πικρία του για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή που ενώ παραδέχεται τις ηγετικές του ικανότητες, θεωρεί ότι διακατέχταν πάντοτε από «κόμπλεξ» απέναντι στο Παλάτι, όπως δείχνει η απόσυρσή του στο Παρίσι το 1963, ενώ η παραμονή του ίσως απέτρεπε όσα ακολούθησαν. Κυρίως, όμως, η

Ενδιαφέρουσα πτυχή του βιβλίου είναι η ικανότητα του αυτοβιογραφούμενου να συνδέει τη μεγάλη εικόνα με τις μικρές λεπτομέρειές της.

πικρία του εκεί να κάνει με το ότι ο εθνάρχης τον απέκλεισε από τις λίστες της Ν.Δ. στις πρώτες εκλογές της μεταπολίτευσης, έναν αποκλεισμό που ο ίδιος τον χαρακτηρίζει πιο τραυματικό ακόμη και από όσα βίωσε το 1965. Δεν έχει ωστόσο τα ίδια συναισθήματα για τον Γεώργιο Παπανδρέου που, παρά τη βαθιά τους ρήξη στα Ιουλιανά, συνεχίζει να τον βλέπει με σεβασμό.

Ένας άλλος παράγοντας στον οποίο επιμένει ο κεντρικός πολιτικός

είναι εκείνος του Τύπου. Θεωρεί ότι τα δύο ισχυρά εκδοτικά συγκροτήματα της εποχής, του Π. Κόκκα και του Λαμπράκη, έπαιζαν βαρύνοντα ρόλο στα πολιτικά πράγματα, με ενεργό ρόλο στο παρασκήνιο. Για παράδειγμα, πριν από τις δεύτερες εκλογές του 1963, ο Κόκκας θα αναλάβει για λογαριασμό του Γέρου να διαπραγματευτεί μυστικά με το Παλάτι τις πρόωpes εκλογές (που θα έδιναν εντέλει αυτοδυναμία στην Ένωση Κέντρου), με αντάλλαγμα τον απόλυτο έλεγχο του στρατού από τον Βασιλιά.

Η εμπλοκή του κεντρικού πολιτικού στην «αποστασία» του 1965 πρέπει να διαβαστεί με προσοχή. Ο Μπιστοτάκης παραδέχεται τις ευθύνες του, υποστηρίζει ωστόσο ότι την ευθύνη της κρίσης την έχει πρωτίτως το Παλάτι και ο Γέρος που κλιμάκωσαν εκατέρωθεν τη σύγκρουση –παρά τη συμφωνία τους– οδηγώντας τα πράγματα σε

ένα αδιέξοδο που επιλύσαν μόνο με κάποια συνταγματική εκτροπή, με την οποία, έτσι κι αλλιώς, αρκετοί φλέεραν τότε.

Από τις πιο ενδιαφέρουσες αφηγηματικές πτυχές του βιβλίου είναι η ικανότητα του αυτοβιογραφούμενου να συνδέει αριστοτεχνικά τη μεγάλη εικόνα με τις μικρές λεπτομέρειές της. Μέσα από τον πρακτικισμό του, ο Μπιστοτάκης παραδίδει μαθήματα πολιτικής επιστήμης. Δείχνει ότι η πολιτική συγκροτεί ένα ιδιαίτερο πεδίο, με σχετική αυτονομία από την κοινωνία, συνεισπώς με δικούς της κανόνες. Ειδικά για την ελληνική μεταπολεμική περίοδο περιγράφει ένα πολιτικό σύστημα που παρά τις υποτιθέμενες ιδεολογικές διαμάχες στο προσκήνιο, το κύριο χαρακτηριστικό του ήταν η μεγάλη ιδεολογική του ρευστότητα: δείχνει έναν Καραμανλή με σοσιαλιστικές ευαισθησίες, τους δύο Παπανδρέου χωρίς καμία ιδεολογική

Ο Κωνσταντίνος Μπιστοτάκης αγοράζει στη Βουλή το 1964-65. Στο βιβλίο «Ο Κωνσταντίνος Μπιστοτάκης με τα δικά του λόγια, τόμος Α': 1942-1974», μέσα από τον πρακτικισμό του, ο κεντρικός πολιτικός παραδίδει μαθήματα πολιτικής επιστήμης.

σταθερά, έναν Σοφοκλή Βενιζέλο μονίμως με το ένα πόδι εκτός πολιτικής. Και τους περισσότερους, δέσμους των πελατεϊκών τους δικτύων, με όρους καθαρά παραδοσιακούς.

Η αφήγηση του Μπιστοτάκη είναι μια μαρτυρία που –όταν έχουμε και τον β' τόμο για τη μεταπολίτευση– θα προστεθεί στο μεγάλο αρχείο πηγών του ελληνικού 20ού αιώνα. Με τα πρόσφατα απομνημονεύματα του Βασιλιά, ολοκληρώνεται ο κύκλος των σημαντικών μαρτυριών της εποχής, και απομένει η αποτίμησή τους. Στο παρόν, την εξουσία την ασκούν οι πολιτικοί. Για το παρελθόν, όμως, το προνόμιο ανήκει στους ιστοριογράφους.

* Ο Δημήτρης Π. Σωτηρόπουλος είναι αναπληρωτής καθηγητής Σύγχρονης Πολιτικής Ιστορίας, διευθυντής του ΠΜΣ «Διακυβέρνηση και Επιχειρηματικότητα», αρχαιολογικής της «Νέας Εστίας».